

3. Линде О. Д. Восстание ангелов в конце эпохи большого модерна, их низвержение и неизбежность нового восстания в наступившей эпохе постмодерна [Электронный ресурс] / О. Д. Линде. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Article/linde_vosst.php
4. Ровнер А. Становление музыкального авангарда в начале XX века [Электронный ресурс] / А. Ровнер. – Режим доступа : <http://www.2israel-music.com/Nachalo.htm>
5. Холопов Ю. Н. Артур Лурье и его фортепианная музыка / Ю. Н. Холопов // Артур Лурье. Произведения для фортепиано. – М. : Композитор, 1993.
6. Холопов Ю. Н. Кризис музыки XX века в ритме циклов истории / Ю. Н. Холопов // Искусство и наука об искусстве в переходные периоды истории культуры. – М. : [б. и.], 2000. – 290 с.
7. Холопов Ю. Н. Новые формы новейшей музыки / Ю. Н. Холопов // Оркестр : сб. ст. и материалов в честь И. А. Барсовой. Науч. тр. МГК. – М. : МГК, 2002. – 380 с.

Статтю подано до редколегії
05.09.2012 р.

УДК 792.8

І. В. Степанюк – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Хореографічна культура як органічний складник духовного життя особистості

*Роботу виконано на кафедрі культурології
та менеджменту соціокультурної діяльності
ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті проаналізовано шляхи становлення та розвитку хореографічної культури як органічного складника духовного життя особистості. Український танцювальний фольклор розглядається як джерело національних традицій.

Ключові слова: хореографічна культура, фольклор, народний танець, танцювальна творчість, духовність, традиції.

Степанюк І. В. Хореографическая культура как органическая составляющая духовной жизни личности. В статье проанализированы пути становления и развития хореографической культуры как органической составляющей духовной жизни личности. Украинский танцевальный фольклор рассматривается как источник национальных традиций.

Ключевые слова: хореографическая культура, фольклор, народный танец, танцевальное творчество, духовность, традиции.

Stepaniuk I. V. Choreographic Culture as an Essentials Component of the Individual Spiritual Life. The ways of formation and development of choreographic culture as an essentials component of the individual spiritual life of the are analysed in this article. Ukrainian dance folklore is regarded as a source of national traditions.

Key words: dance culture, folklore, folk dance, dance art, spirituality and traditions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні в теорії та практиці культури ведеться суперечка щодо визначення пріоритетних напрямів та тенденцій розвитку хореографічної культури, яка розглядається як невід'ємна частина цілісного організму культури, залежного від часу, звичок і уявлень конкретної епохи. Водночас поняття «хореографічна культура» включає в себе весь комплекс, пов'язаний із танцювальним мистецтвом: власне танці, мистецтво танців, науку їх запису, творчість їх постановників, наукові дослідження, систему підготовки фахівців для цієї галузі. Але ключовим поняттям у визначенні предметного поля хореографічної культури є поняття танець.

Отже, хореографічна культура як цілісна система художніх смислів із відповідною логікою культурно-історичного процесу, яка звернена до людської суб'єктивності, потребує теоретичного дослідження на підставі практичних узагальнень внутрішньої логіки її художньо-естетичного змісту, що постає як палітра зв'язків з іншими видами мистецтва; як виконавська культура і розвиток хореографічних умінь та навичок; як імпровізація форми й інтерпретація художньо-естетичного

змісту музично-танцювальних творів, виявлення специфіки образної мови мистецтва хореографії; як засвоєння знань (спеціальних термінів і понять) та усвідомлення синтезу мистецьких форм [3].

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Дослідження теорії хореографічної культури репрезентовані працями О. Колоска, А. Кривохижі, Ю. Станішевського, Т. Чурпіти, Л. Цветкової, що аналізують становлення і розвиток української сценічної хореографії з огляду синтезу класичного та народного танцю. Немало зусиль приклали для розвитку українського хореографічного мистецтва В. Авраменко, В. Верховинець, П. Вірський, Х. Ніжинський, М. Соболь, їхні новаторські пошуки і відкриття були направлені на виявлення закономірностей лексики класичного й народного танцю, а також на створення якісно нової танцювальної мови сучасної української народно-сценічної хореографії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Історія танцювального мистецтва як форми художнього самовираження людини й організуючого початку світу, головними засобами якого є ритм і пластика, а історико-типологічними формами – хоровод (хороводна гра), танок (веснянки), скомороші танцювальні видовища (танець як окремий жанр), козацькі танці (козак, гопак), формувалася протягом історичного розвитку людства. Згодом склалися й утвердилися її регіональні та локальні відмінності (гуцулки і верховинки), стилістика та ритміка (коломиївка і гопак). Сьогодні науковці обґрунтовують зв'язок хореографічної культури з пісенно-танцювальним фольклором шкільного театру XVII–XVIII ст., народною драмою і вертепом, кріпацьким театром XIX ст., професійним українським драматичним театром другої половини XIX ст., коли танцювальне мистецтво набуло визнання й увійшло як сталий театралізований стильовий елемент у музично-драматичну виставу.

Так, народна творчість правила для В. Верховинця за ідеальний зразок утілення синтезу лірики, руху та найвищих людських почуттів, зматеріалізованих у відповідних мелодіях і танцювальних формулах. Здатність останніх відтворювати миттєвість змін, що відбуваються в навколишньому світі, і, водночас, зберігати в собі універсальні значення відкриває широкі можливості їхнього використання в будь-якому сюжетному контексті.

На підставі аналізу генезису українського народного танцю, особливостей сучасного сприйняття фольклорно-етнографічного хореографічного мистецтва (творчість І. Моїсєєва) та сучасних досліджень смислу культурної інформації (коду) народної танцювальної лексики (Г. Падалка, О. Рудницька) визначають елементи виразності танцю – малюнок (як асоціативний елемент, як засіб вираження характеру, орнаменту, семантичного коду танцю) і танцювальні фігури (завдяки зміні яких відбувається розвиток сюжетного танцю).

Як показало проведене дослідження, завдяки єдності змісту і форми хореографічна культура впливає на формування особистості і виконує функції соціалізації: інформативно-пізнавальну, естетичну, комунікативну та культурно-творчу.

Порівняльний аналіз виражальних можливостей різних видів мистецтва доводить, що танець передає художній зміст через систему пластичних рухів, однак абстрагованих від їхнього безпосереднього життєвого призначення. Виконавець вносить до них смисловий контекст, відповідний до творчого задуму.

Але система рухових компонентів, із яких складається народний танець, прочитується тільки в сукупності з іншими – словесними, музичними тощо. Фольклорна танцювальна лексика також відрізняється від класичної своєю процесуальністю. Кожен акт її використання є одиничним моментом, варіантів якого може бути багато.

З одного боку, танець, формуючись як складова частина обрядово-ритуальної системи, через яку відбувався зв'язок людини з доквіллям за архаїчної доби, зберігає в собі її елементи як відповідні за змістом рухові архетипи («вихилятник», «тинок», «бокова доріжка» тощо). З іншого – таке наслідування, поступово виокремлюючись із ритуального тексту, набуває естетичного значення завдяки численним виконавським інтерпретаціям у різних побутових і сценічних контекстах.

Наявність у фольклорній традиції глибокого пласту споконвічних знань, невластивих сучасному повсякденному рівневі людської свідомості, свідчить про їхню глибоку фондовість, яка утверджувалася тисячоліттями. Збереженість у традиційній культурі цих найбільш сталих одиниць народної свідомості пояснюється їх архетипністю – неусвідомленим знанням, яке, за К. Юнгом, хоч і не виявляється у свідомості, все ж існує й передається від покоління до покоління як колективно-несвідомий досвід етносу [1].

Адже українська народна хореографічна культура, що становить природну основу і невичерпний арсенал зображально-виражальних засобів професійного мистецтва, перебуваючи з останнім у тісних та плідних взаємозв'язках, продовжує при цьому відігравати й свою власну роль органічного складника духовного життя людей. Започаткована в прадавні часи, коли танці і танки (хороводи) було безпосередньо вплетено в повсякденне життя, являючи собою дієвий засіб сезонної організації трудових буднів, обрядовання урочистостей, свят, українська народна хореографічна культура. попри всі поневіряння, ідеологічні утиски та чужоземні впливи, упродовж своєї історії не тільки вижила та зберегла самобутність, але й розвинулася якісно, збагативши свою лексику, жанрову різноманітність та художню палітру.

Хореографічний фольклор України надзвичайно багатий. Крім хороводів, тут є ритуальні, обрядові, побутові, сюжетні танці, у супроводі хору і під акомпанемент самобутніх народних або тільки ударних інструментів.

Використовуючи певні теми, що виникли на ґрунті одного звичаю, обряду, традиції, перейнявши колорит, образні деталі лексики, розробки певних позиційних лейтмотивів і стиль фольклорного танцю, балетмейстер створює свій, авторський варіант танцю.

Не слід забувати, що народний танець – це, передусім, танець для себе, а не для глядача. Вона навіть відчуває естетичну насолоду від музично-експресивного, емоційно-моторного діяння, закладеного в самій специфіці хореографічного мистецтва. Скільки людина танцюватиме, не регламентується часом. Усе залежить від естетичної насолоди, яку танцюрист матиме від танцю, оточення, місця дії, настрою, його фізичних можливостей. В історії хореографії є приклади, коли фольклорні танці виконувалися протягом кількох годин.

У фольклорному танці певну кількість рухів дуже часто повторюють без їх структурно-морфологічної розробки. У побуті фольклорний танець виконують за бажанням танцюристів, тобто пари утворюються за попередньою домовленістю чи в процесі виконання. Фольклорному танцю притаманний елемент імпровізації. Від уміння танцюриста перевтілюватися в той чи інший образ, наслідувати ті чи інші риси характеру, поведки звірів, птахів тощо. Не можна розробляти тему без врахування календарної обрядовості та музично-пісенних циклів, пов'язаних із народними традиціями (веснянки, гаївки, купальські, обжинкові та весільні пісні, а також колядки та щедрівки) [2, 62]. Адже хореографічний фольклор у циклі календарно-річної та сімейно-побутової обрядовості становить першооснову художньої творчості українців. До фольклорних матеріалів необхідно ставитися бережливо, як до цінних знахідок, оскільки вони мають великий вплив на формування національної свідомості українського народу.

У народних танцях міститься цінний матеріал щодо характеристики історії виникнення, особливостей становлення та розвитку танцювальної культури українців, його жанрово-тематичної палітри, еволюції стилю та лексики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Хореографічна культура, що утверджується як танцювально-образна модель входження особистості у світ художньої культури, потребує вдосконалення технологій, професійної майстерності, спрямованих на активно діалогічний характер спілкування та на розвиток духовно-творчого потенціалу і особистості, і культури загалом.

Подальша розробка типології і функцій танцювально-ігрових дій дасть змогу відкрити нові, ефективні форми організації хореографічної культури в широкому масштабі. Логіка дослідження передбачає глибинне проникнення у фольклорно-ігрову традицію святкового спілкування, що дасть можливість на основі отриманих матеріалів перейти до відродження цих форм хореографічної культури.

Зокрема, потребує подальшого вивчення проблематика, пов'язана з функціонуванням українського хореографічного мистецтва в ринкових умовах; органічне поєднання процесів модернізації танцювального мистецтва з необхідністю збереження самобутніх національних хореографічних традицій у контексті глобалізаційних процесів і пов'язаних із ними агресивних інокультурних впливів.

Список використаної літератури

1. Білаш П. М. Деякі особливості розвитку українського народно-сценічного танцю в 10–30-х роках ХХ століття / П. М. Білаш // Зб. наук. ст. асп. Київ. держ. ін-ту культури. – Вип. 2. – К. : [б. в.], 1995. – С. 90–100.
2. Василенко К. Український танець / К. Василенко. – К. : Мистецтво, 1997. – 282 с.
3. Легка С. А. Традиції народної культури в українській хореографії / С. А. Легка // Питання культурології. – К. : КНУКіМ, 2001. – Вип. 17. – С. 28–37.

4. Легка С. А. Художній образ в українському народному хореографічному мистецтві / С. А. Легка // Культура і мистецтво у сучасному світі. – К. : КНУКіМ, 2001. – Вип. 2. – С. 74–89.
5. Кривохижа А. Гармонія танцю : навч.-метод. посіб. для студ. пед. навч. закл. / А. Кривохижа. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 90 с.

Статтю подано до редколегії
22.08.2012 р.

УДК 7.036

Н. М. Столярчук – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та менеджменту соціокультурної діяльності інституту соціальних наук Волинського національного університету імені Лесі Українки

«Неовізантизм» Михайла Бойчука: історико-культурні та художньо-естетичні засади

Роботу виконано на кафедрі культурології та менеджменту соціокультурної діяльності інституту соціальних наук ВНУ ім. Лесі Українки

У статті на широкому історико-культурному матеріалі та у взаємодії з найбільш суттєвими художніми проблемами доби розглянуто «неовізантизм» М. Бойчука як концепцію розвитку українського мистецтва в ХХ ст., визначено художньо-естетичні, стильові засади цього мистецького напрямку, вказано на несумісність мистецьких принципів М. Бойчука з політикою тоталітаризму та виявлено місце бойчукізму в національній та світовій художній культурі.

Ключові слова: неовізантизм, бойчукізм, українське авангардне мистецтво першої третини ХХ ст., школа М. Бойчука, «український монументалізм», європейський контекст.

Столярчук Н. Н. «Неовізантизм» Михайла Бойчука: історико-культурные и художественно-эстетические основы. В статье на широком историко-культурном материале и во взаимодействии с наиболее существенными художественными проблемами эпохи рассмотрено «неовизантизм» М. Бойчука как концепцию развития украинского искусства в ХХ в., определены художественно-эстетические, стилистические основы этого направления искусства, указано на несовместимость художественных принципов М. Бойчука с политической тоталитаризма и место бойчукизма в национальной и мировой художественной культуре.

Ключевые слова: неовизантизм, бойчукизм, украинское авангардное искусство первой трети ХХ в., школа Бойчука, «украинский монументализм», европейский контекст.

Stolyarchuk N. N. «Neovizantizm» Michael Boychuk: Historical, Cultural, Artistic and Aesthetic Framework. This article on a broad historical and cultural material, and in conjunction with the most significant artistic challenges epoch considered «neovizantizm» M. Boychuka as a concept for the development of Ukrainian art in the twentieth century, defined by artistic and aesthetic, stylistic framework of art direction, pointed out the incompatibility of artistic principles M. Boychuk with the policy of totalitarianism and boychukizma place in the national and world culture.

Key words: neovizantizm, boychukizm, the Ukrainian avant-garde art of the first third of the twentieth century, School Boychuk, «Ukrainian monumentalism», European context.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку культурології та естетики, коли перед наукою постала необхідність вирішення проблем теорії світового художнього процесу, в орбіту наукових досліджень все більше включається творчість усіх народів різних країн і регіонів. Школа М. Бойчука знайшла визнання у світі як непересічне національне явище, що збагачує світову культуру. Творчість бойчукістів й досі притягує увагу науковців Франції, Польщі, США, Канади, Росії. Без реконструкції його справжнього образу неможливе не тільки відродження правдивої історії української художньої культури, а й усвідомлення її майбутнього сенсу, подальших перспектив. Особливого значення для принципового переосмислення бойчукізму набуває чітке

© Столярчук Н. М., 2012